

Ψ

**МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ**

**РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ
СВІДОМОСТІ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ
ІДЕНТИЧНОСТІ ОСОБИСТОСТІ У
ВОЄННИЙ ТА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОДИ**

**DEVELOPMENT OF NATIONAL AWARENESS
AND NATIONAL IDENTITY IN TIME OF WAR
AND POST-WAR PERIOD**

Рівне

29-30 листопада 2023 року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Рівненський державний гуманітарний університет
Психолого-природничий факультет

**РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ТА
НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ОСОБИСТОСТІ У
ВОЄННИЙ ТА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОДИ:**

збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції

**DEVELOPMENT OF NATIONAL AWARENESS AND NATIONAL
IDENTITY IN TIME OF WAR AND POST-WAR PERIOD:**

collection of papers presented
at the International Scientific and Practical Conference

(29-30 листопада 2023 р, м. Рівне)

УДК 159.9+ 316.6

Розвиток національної свідомості та національної ідентичності особистості у воєнний та повоєнний періоди : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (29-30 листопада 2023 р м. Рівне). Упоряд. Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова. Рівне , 2023. 176 с .

Рекомендовано до друку Вченою радою Рівненського державного
гуманітарного університету

(протокол № 12 від 5.12.2023 р.)

Матеріали надруковані в авторській редакції. Редакційна колегія може не поділяти поглядів авторів. Відповідальність за зміст матеріалів, точність наведених фактів, цитат, посилань на джерела, достовірність іншої інформації та за додержання норм авторського права несуть автори.

світовій свідомості вкоріниться образ українця як символ сильної та сміливої людини, яка готова зі зброєю в руках стати на захист своїх свободи і держави, віддати за них життя.

Список використаних джерел

1. Відродження України: як розвиватиметься українська культура після війни. URL: <https://elle.ua/ludi/novosty/vdrodzhennya-ukrani-yak-rozvivatimetsya-ukrainska-kultura-pslyya-vyni/> (дата звернення 22.11.2023).
2. Проста українська скіфська баба. На сцені Миколаївського драмтеатру представили моновиставу. URL: <https://suspilne.media/295472-prosta-ukrainska-skifska-babana-sceni-mikolaiivskogo-dramteatru-predstavili-monovistavu> (дата звернення 22.11.2023).
3. Судин Д. Типи української національної ідентичності: апробація теоретичного концепту *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. № 1045. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи».* Вип. 30. Харків: Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 2013. С. 41–47

Зубкевич Юлія Володимирівна, здобувач першого (бакалаврського) ступеня освіти, педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету, м.Рівне, Україна

Широких Анастасія Олегівна, доктор філософії (PhD), доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету м.Рівне, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-1338-320X>

ВІЙСЬКОВА АГРЕСІЯ ЯК КАТАЛІЗАТОР НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Військова агресія Росії проти України стала каталізатором національної свідомості українського суспільства, впливаючи на різні аспекти його формування. Першочергово важливо зрозуміти, що військова агресія - це не лише загроза для територіальної цілісності, але й прямий вплив на психологію та самосвідомість нації. Українське суспільство бореться з викликами, що вимагають спільної відповіді та об'єднання під час воєнних подій.

Мета повідомлення – проаналізувати особливості національної самосвідомості українського суспільства та вплив військової агресії на активізацію її формування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивченням категорії національної свідомості займаються українські науковці: Боришевський М.Й., Гафіатуліна А.В., Дудка І.М., Нагорна Л.П., Онацький Є. Д., Редькіна Г. М. та ін.

Для розуміння сутності національної свідомості, варто розглянути дослідження вчених, наприклад Гнатенко П. І. Вважає, що національна самосвідомість складається зі знань та презентацій національної спільноти, її історичного минулого та сучасності, духовної та матеріальної культури, мови та національного характеру [1, с. 164].

М. Й. Боришевський визначає національну самосвідомість як усвідомлення особистістю себе часткою певної національної спільноти та оцінку себе як носія етнічних цінностей, що склалися в процесі тривалого історичного розвитку національної спільноти. Національна свідомість, в цьому контексті, виражається в усвідомленні українцями своєї ідентичності та готовності встояти перед агресором. Військова загроза викликає перегляд національних цінностей, підсилює патріотичні почуття та формує відчуття спільності та

змушує переосмислювати мовне питання. Націогенез як процес становлення цілісної свідомої ідентичності етносу демонструє якісні зрушення самосвідомості та самоорганізації етносу.

У своїй книзі "Війна Путіна проти України. Революція, націоналізм і криміналітет," британський політолог українського походження Тарас Кузьо проводить аналіз впливу російсько-української війни на національну ідентичність громадян України. У своєму дослідженні він підкреслює, що тривала війна, незважаючи на свою трагедійність, викликала значні зміни в уявленнях російськомовних громадян України щодо Росії [2, с. 26].

Дуже схожа думка простежується і у праці української науковиці Світлани Бойко. Вона вважає, що саме українознавча компетентність є одним із ключових факторів безпеки української нації, яка проявляється у внутрішньому факторі – національній самоідентифікації [3, с. 18].

Мусимо визнати, що прискорений процес українського націоформування та утвердження української національної свідомості відбувається саме зараз. Активні зрушення у свідомості українства обов'язково відбиваються на динаміці і структурі етносу. Спостереження за агресією і конфліктом може змінювати сприйняття минулого та сучасності. Люди можуть більше цінувати свою культурну спадщину, мову та історію, відчуваючи необхідність захисту свого унікального ідентичного обличчя в умовах загрози. Війна викликає активізацію громадянської позиції, мобілізуючи громадян до участі в обороні країни та зміцнюючи взаємодію між людьми на різних рівнях суспільства.

В результаті проведеного дослідження можна визначити, що формування національної свідомості українського суспільства в умовах військової агресії є складним та многогранним процесом. У здобутому аналізі важливим фактором виявився внутрішній конфлікт та розбіжність поглядів в суспільстві, що може бути як позитивним стимулом для дискусій та вдосконалення, так і викликати внутрішні напруги.

Заслуговує на увагу важливість мови в формуванні національної свідомості, яка не тільки є засобом спілкування, але і ключовим компонентом культурного спадку та ідентичності. Збереження та розвиток мови в умовах глобалізації є актуальним завданням для зміцнення національної самосвідомості.

Висновок. Національна свідомість залишається динамічним явищем, особливо в умовах сучасних геополітичних змін. Далі слід вивчати вплив інших факторів, таких як нові технології, економічні зрушення та соціокультурні трансформації, на формування національної ідентичності. Тривалий діалог і подальше наукове вивчення цієї теми мають великий потенціал для покращення національного самовизначення та спільного майбутнього.

Список використаних джерел

1. Гнатенко П. І. Національна ідентичність та історична пам'ять. *Науково-теоретичний альманах «Грані»: філософія*. 2018. Т. 21, № 10. С. 164–169.
2. Kuz'o T. Putin's war against Ukraine. Revolution, nationalism and criminality, 2018. 560 p
3. Бойко С. Формування національної ідентичності української молоді в умовах російсько-української війни. *Українознавчий альманах*. 2022. № 30. С. 17–22.

Льчук Сергій

*здобувач ступеня PhD кафедри філософії, соціології та релігієзнавства
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

СОЦІАЛЬНА ЕКСКЛЮЗІЯ ЯК ВИКЛИК ПОВОЄННОЇ УКРАЇНИ

Від початку збройної агресії росії проти України, а з нею й безжального винищення українства, спостерігається стійке зростання наукового та суспільного інтересу до української культури, історії становлення української нації, політичних амбіцій та ментальної своєрідності українців. Особливою гострото означенні питання набувають через невпинну роботу російської пропагандистської машини, рупори, якої, без найменших докорів сумління, прикладають усі свої зусилля аби показати українців безжальними нацистами, що прагнуть до завоювання та знищення сусідніх народів. Попри доведену голослівність таких заяв, подекуди вони викликають страх у населення демократичних європейських держав, які підтримали й підтримують Україну, визнаючи її право на політичне існування. Очевидно, що за таких умов, українці, щоб вижити, мають вести боротьбу на двох фронтах – воєнному та інтелектуальному, бо гідне протистояння ворогові, захист української державності та права українства на життя, не можливе без чітко означеної візії її майбутнього і в геополітичному, і в ціннісному, і в соціальному вимірі. Саме тому сьогодні українці змушені докладати надлюдських зусиль на полі битви, водночас не залишаючи поза своєю увагою проблеми культурного та політичного самовизначення у світі та, що найголовніше, проблеми викликані повномасштабним вторгненням росії.

Попри позірну простоту означених нами завдань, їх практична реалізація викликає чимало складнощів. Тут доцільно згадати про сформований унаслідок довготривалого поневолення ментальний зв'язок українського народу з російським. Не варто забувати й про те, що росіяни відверто і безпринципно три століття привласнювали культурні здобутки та історію українства, на яке дивилися з характерною для панівної держави зверхністю та погордою, не даючи найменшої можливості для вільного культурного та національного самовияву українців. Не меншою проблемою для стійкого розвитку України воєнного часу та особливо повоєнних років може стати соціальна ексклюзія, тобто «нерівний доступ до можливостей, якими володіє суспільство на певному етапі свого розвитку». Вона, як відомо, призводить до «виключення індивіда або соціальної групи із соціальних відносин внаслідок нестачі у них певних прав та наявності низки обмежень щодо доступу до інституцій, які розподіляють ресурси та надають соціальні послуги, участі в економічно чи соціально значущій активності й оплачуваній праці, можливостей впливати на прийняття управлінських рішень на місцевому чи регіональному рівнях, залученості до мереж соціальних взаємовідносин і підтримки внаслідок нестачі базових компетенцій, різного роду дискримінації та матеріального становища» [5, с. 145].

Актуалізація проблеми соціального виключення спричинена довготривалим збройним протистоянням, яке супроводжується численними катаклізмами (руйнацією енергетичної та цивільної інфраструктури, усталених екосистем, міграцією, окупацією регіонів тощо) й спричиняє нерівномірний доступ українців до соціальних ресурсів, поглиблюючи наявні й формуючи нові розподільчі лінії в суспільстві, тим самим посилюючи соціальні протистояння. Означені потрясіння супроводжуються стрімким зростанням прошарку у людей з обмеженим доступом до соціальних ресурсів та низькою соціальною активністю. Така ситуація може стати серйозним викликом повоєнної України, адже відкриває простір для різноманітних світоглядних маніпуляцій тим політикам та політичним силам, які прагнуть використати переваги виборчої системи не для розвитку держави чи зростання

Derpoliuk Elena Features of psychological correctional work with women using meditation tools in a remote setting.....	45
Доній Вікторія Сергіївна Прояви національної ідентичності українців у сучасному культурному просторі	48
Зубкевич Юлія Володимирівна, Широких Анастасія Олегівна Військова агресія як каталізатор національної свідомості українського суспільства	51
Ільчук Сергій Соціальна ексклюзія як виклик повоєнної України	52
Іщенко О.В. Соціально-психологічні особливості психологічного клімату в організації у кризовий період.....	55
Кікінежді Оксана Михайлівна, Василькевич Ярослава Зіновіївна Розвиток національної ідентичності сучасної молоді: егалітарний вимір	57
Кожем'яка Юлія Миколаївна, Чередниченко Тетяна Володимирівна Військова агресія як каталізатор національної свідомості українського	60
Компанієць Ольга Самооцінка старшокласника як передумова виникнення конфліктної взаємодії з ровесниками.....	62
Краля Катерина Миколаївна Джерела самоефективності особистості.....	65
Красовська Інна Василівна, Парфанович Іванна Іванівна Вплив командних активностей на продуктивність діяльності організації.....	67
Кулакова Лариса Миколаївна Збереження репресованими українцями етнічної ідентичності в умовах заслання.....	70
Кулаков Руслан Станіславович Національна самосвідомість особистості: теоретичні аспекти формування.....	73
Кулеша Наталія Петрівна Психологічні особливості психічного здоров'я внутрішньо переміщених осіб під час війни.....	75
Кутішевська Дарина Психологічні особливості самореалізації жінок зрілого віку....	78
Лазаренко Інеса Станіславівна, Рибак Тетяна Миколаївна Актуальність надання первинної психологічної допомоги викладачам та студентам у надзвичайних ситуаціях.....	80
Левко Олександр Олегович Формування психологічної готовності майбутніх стоматологів до професійної діяльності в умовах сьогодення	83
Литвиненко Світлана Анатоліївна, Ямницький Вадим Маркович Етапи професійно-особистісного розвитку сучасних допомагаючи практиків у системі неформальної післядипломної освіти: досвід символдрами.....	85

Розвиток національної свідомості та національної ідентичності особистості у поствоєнний період

Луцук Галина Олександрівна Розвиток соціальної відповідальності майбутніх психологів під час формування готовності до професійної діяльності у воєнний період.....	87
Луцук Тетяна Іванівна Екзистенційна криза в умовах війни : причини та наслідки..	89
Мельничук Ірина Психологічний розвиток і корекція резильєнтності особистості у воєнний період.....	92
Мешко Олександр Іванович, Павловський Тарас Анатолійович Особливості розвитку професійної стресостійкості працівників сфери надання послуг	94
Момот Марина Анатоліївна Вплив психотравмуючих ситуацій на людей похилого віку.....	97
Ніколайчук Галина Іванівна, Демчук Олена Олександрівна Формування української ідентичності в умовах сучасних викликів.....	100
Опанасюк Ірина Василівна Роль кольору в осмисленні підлітками власного емоційного контексту та його змін під впливом психотравмуючих обставин.....	103
Охріменко Наталія Павлівна Рівні патріотичної вихованості дітей 6-7 років засобами художнього краєзнавства.....	105
Павелків Віталій Романович Психологічні особливості розвитку національної свідомості та ідентичності студентської молоді у воєнний період.....	108
Паламарчук Володимир Богданович Психологічні детермінанти формування професійного мислення у майбутніх маркетологов.....	111
Паламарчук Владислав Володимирович Розвиток комунікативної компетентності майбутніх фахівців сфери бізнесу.....	114
Панащук Ігор Миколайович Відповідальність як професійно-особистісна якість майбутнього педагога.....	116
Панченко Оксана Петрівна Рівні патріотичної вихованості дітей 6-7 років засобами художнього краєзнавства.....	118
Панченко Оксана Петрівна Загальнотеоретичний аспект діяльності бізнес-психологів в умовах воєнного стану	121
Полякова Світлана Василівна, Розумний Сергій Михайлович Екстралінгвістичні засоби розкритті психологічного стану людини в умовах сучасної війни.....	123
Радул Ірина Геннадіївна Військовий стрес у дітей.....	126
Радул Сергій Григорович Effect of job related and personal stressors on the pilots.....	128

Розвиток національної свідомості та національної ідентичності особистості у поствоєнний період

Рейко Анастасія Василівна, Орап Марина Олегівна Емоційний інтелект менеджера: ключова компетентність для росту конкурентоспроможності бізнесу у воєнний час.....	131
Савелюк Наталія Михайлівна Асоціативний експеримент у дослідженні семантичних полів вербального стимулу «Україна»	135
Созонюк Ольга Степанівна Психологічний стан і національна ідентичність дітей внутрішньо переміщених осіб: сучасні виклики	137
Сидоркевич Дмитро Йосипович Психологічні умови формування професійної компетентності майбутніх фізичних реабілітологів до фахової діяльності у воєнний та повоєнний періоди.....	140
Халік Олена Олександрівна Розвиток самоосвітньої професійної компетентності випускників педагогічного ЗВО як умова ефективності відбудовчих процесів у воєнний та повоєнний періоди.....	142
Хаустова Тетяна Миколаївна Соціально-психологічні особливості життєстійкості внутрішньо-переміщених осіб.....	145
Чмут Яна, Широких Анастасія Олегівна Роль засобів масової інформації у формуванні масової свідомості громадян	147
Шевчук Анна Іванівна, Широких Анастасія Олегівна Особливості вияву підвищеної тривожності у підлітків.....	151
Шумик Любов Ростиславівна Детермінанти формування національної самосвідомості.....	153
Щирук Ірина Анатоліївна Психологічні особливості терапії осіб постраждалих на ПТСР: аксіом-особистісний підхід	157
Юрчук Олексій Іванович Основні принципи розвитку національної свідомості у дошкільному віці.....	159
Юрчук Олена Сергіївна Психологічні основи розвитку резильєнтності особистості в умовах війни.....	161
Янкавс Юрій Андрісович Психологічні умови формування комунікативної компетенції майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі професійної підготовки	163
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....	166